

- Simenschy 1949 = Theofil Simenschy, *La construction du verbe dans les langues indo-européennes*, Iași, Editura Țerek.
- Simenschy 1959 = Theofil Simenschy, *Gramatica limbii sanscrite*, București, Editura Științifică.
- Simenschy 1978 = Theofil Simenschy, *Cultură și filosofie indiană în texte și studii*, ediție îngrijită, cuvânt-înainte și note de Cicerone Poghir, București, Biblioteca Orientalis.
- Tronski 1960 = I.M. Tronski, *Istoričeskaia grammatika latinskogoazyka*, Moskva, Indrik.
- Tronski 1962 = I.M. Tronski, *Drevnegreceskoe udarenie*, Moskva, Izdatelstvo Akademii Nauk SSSR.
- Tronski 1967 = I.M. Tronski, *Obščeeindoevropejskoeazykovoe sostojanie: voposy rekonstrukcii*, Leningrad, Nauka.
- Ušakov 1934–1940 = Dmitri N. Ušakov, *Tolkovyj slovar'ruskogoazyka*, Moskva, Ogiz.
- Vidyasagar 1972 = Prabhu Dayal Vidyasagar, *Curs de limba hindi*, Tipografia Universității din București.
- Vidyasagar 1977 = Prabhu Dayal Vidyasagar, *Dicționar hindi-român*, Tipografia Universității din București.
- Vinogradov 1966 = Viktor V. Vinogradov, *Russkijazyk. Grammatičeskoe učenie o slove*, Moskva, Vysšaja Škola.
- Wald, Slușanschi 1987 = Lucia Wald, Dan Slușanschi, *Introducere în studiul limbii și culturii indo-europene*, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- Zamarovsky 1980 = Vojteck Zamarovsky, *Din tainele imperiului hitit*, în românește de Gabriel Istrate, Iași, Editura Junimea.
- Žirmunskij 1956 = Viktor M. Žirmunskij, *Nemeckaja dialektologia*, Moskva–Leningrad, Izdatelstvo Akademii Nauk SSSR.
- Žirmunskij 1964 = Viktor M. Žirmunskij, *Vvedenie v sravnitel'no-istoričeskoe izučenie germanskichazykov*, Moskva–Leningrad, Nauka.
- Zvegincev 1960 = Vladimir A. Zvegincev, *Istorijaazykoznanija 19–20 vv. v očerkach i izvlečenijach*, Moskva, Prosvešenie.

A RECONSTRUCTION IN PROGRESS: PROFESSOR G. IVĂNESCU'S DIALOGUE WITH SCHOLARS IN SLAVONIC STUDIES

ABSTRACT

Professor G. Ivănescu (1912–1987) seems to have had a close contact with the field of Slavonic studies. His circle included the late Romanian scholars Petru Caraman, Gheorghe Mihăilă, Pandele Olteanu, Ioan C. Chițimia, Cicerone Poghir, Gheorghe Bolocan etc., with whom he was engaged in various, yet unresearched, relationships. This paper attempts at tracing the relationship between Gheorghe Ivănescu and Arion Vraciu (1929–1987), a professor of general, IE and Slavic linguistics at the Cuza University of Iași, a specialist in Romanian studies and a devoted linguist. This relationship had a solid basis in the linguists' constant interest in IE studies. Taking as a starting point the 1981 Simenschy and Ivănescu's *Comparative Grammar of IE Languages* and the personality of the first author, this paper follows three tracks: 1. Ivănescu's reading list of prominent (mostly Russian) IE scholars presented and discussed in Part I, all of them well-known to Vraciu; 2. some mentions of Ivănescu's work in Vraciu's (unpublished) book on the prehistory of the Romanian language (a conclusion to a lifetime's work); 3. three documents from professor Vraciu's archive (a book review, a personal note and a dedication from Ivănescu). All this pertain to a scholarly relationship, to be further explored, on the one hand, between the two prominent Romanian linguists and on the other, between Ivănescu and important Slavonic Scholars of his generation.

Keywords: *history of Romanian linguistics, IE studies, Russian linguistics, Slavonic studies, Arion Vraciu.*

TERMINOLOGIA METEOROLOGICĂ ROMÂNEASCĂ (ȘTIINȚIFIC vs POPULAR) A FENOMENELOR ATMOSFERICE Studiu lingvistic*

Anul I (oct. 2011–oct. 2012). Realizări

CRISTINA FLORESCU, LIVIU APOSTOL, LAURA MANEA, ELENA TAMBA,
ALINA BURSUC, CRISTINA CĂRĂBUȘ, FLORIN-TEODOR OLARIU,
DAN ADRIAN CHELARU, MONA CORODEANU

1. Având o viziune amplă asupra limbii române și, în general, asupra lingvisticii, G. Ivănescu s-a preocupat de limbajele specializate (tehnice sau populare), de cele mai multe ori în mod implicit. Se pot invoca, totuși, câteva cazuri explicite. Avem în vedere analizele făcute de savantul ieșean cu privire la limbajul poetic (cf. Ivănescu 1956) artistic sau nu, la argou (cf. și Ivănescu 1980: 604–605) ori la limbajul filozofic¹. Deși zona preocupărilor sale nu atinge decât rareori limbajele tehnice (cf. Ivănescu 1980: 603, 673, 674, 712, 716, 724, 726 etc.), din modalitatea holistică de străbateră exegetică a genezei și evoluției limbii române nu lipsește proiecția sociologizantă asupra straturilor limbajului văzute în mod funcțional.

Proiectul prezentat în cele ce urmează se dorește un omagiu adus perspectivei elastice și dinamice asupra limbii române imprimată de savantul G. Ivănescu elevilor săi.

2. Echipa de lucru a proiectului care face subiectul prezentării de față este alcătuită din specialiști lingviști și meteorologi. Lingviștii sunt: Cristina Florescu (director de proiect), Laura Manea, Alina Bursuc, Cristina Cărăbuș, Elena Tamba și Florin Teodor Olariu (ultimii doi, ca voluntari). Specialistul meteorolog al grupului de cercetare este prof. univ. Liviu Apostol, alături de care lucrează tânărul geograf

* Acesta este titlul proiectului finanțat CNCSIS (PN-II-ID-PCE-2011-3-0656) (director de proiect Cristina Florescu), aflat în desfășurare la Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide”, Academia Română – Filiala din Iași (str. Th. Codrescu, nr. 2, România), în perioada octombrie 2011 – octombrie 2014.

¹ „Terminologiei filozofice i-am consacrat eu o lucrare încă netipărită, intitulată: *Terminologia filozofică românească de până la 1830*” (Ivănescu 1980: 584).

Dan Adrian Chelaru. Echipa este ajutată (voluntar), în demersurile sale de gestionare și înmagazinare computațională a faptelor, de informaticianul Mona Corodeanu.

Proiectul pune în discuție o analiză lingvistică în cadru contrastiv a unui grup lexical al limbii române disociat din punctul de vedere a două terminologii specializate, care aparțin aceluiași areal denominativ, cel al fenomenelor atmosferice. Ținând cont de amploarea cercetării propuse, participarea specialiștilor lingviști la proiecte de analiză și sistematizare a lexicului românesc (DLR – proiect prioritar al Academiei Române –, DTLR^d. *Bază lexicală informatizată. Derivate în -ime și -iște* sau eDTLR) reprezintă o dovadă a posibilității de gestionare (și prin intermediul instrumentelor de lucru informatizate) a masei lexicale cuprinse în actuala cercetare.

Analiza urmărește atât nivelul limbii literare, limbajul științific, cât și pe acela al limbii populare (în sensul larg al termenului, cuprinzând elementul dialectal și cel comun). Utilizând disocierile coșeriene (curente în lingvistica de azi), se studiază delimitările diastratice (valențele sociolingvistice ale cercetării sunt evidente) și diatopice (analizele dialectologice se impun). Diafazia va fi prezentă în efortul conturării elementelor expresive și în acela al identificării – acolo unde este cazul – a variantelor stilistice. Deși inițial (din nevoia delimitării obiectului de studiu) s-a avut în vedere o privire analitică strict sincronică, pe parcursul primului an de derulare a proiectului s-a dovedit necesară și perspectiva diacronică. Un punct de reper este și viziunea ivănesciană privind relația complexă și interdeterminările dintre stratificările variantelor dialectale ale limbii române literare vechi și cele ale limbii române populare.

Cercetarea are mereu în vedere faptul că se operează cu realități lingvistice care se circumscriu unor universuri de cultură diferite. Pe de o parte, caracterul cult al terminologiilor științifice și, pe de altă parte, caracterul regional/dialectal al terminologiilor populare le conferă acestor două categorii terminologice trăsături distinctive specifice care vor fi analizate ca atare.

Caracterul cult al terminologiilor științifice le conferă acestora:

- origine bine decelabilă;
- dezvoltare exponențial ascendentă (direct proporțională cu expansiunea științei și tehnicii contemporane);
- circulație intens mediatizată pe canale specializate.

Caracterul regional/dialectal al terminologiilor populare le conferă acestora:

- origine care poate fi cu greu decelată lingvistic, de cele mai multe ori numai cu ajutorul antropologiei culturale;
- dezvoltare exponențial descendentă (direct proporțională cu extincția unui meșteșug sau al altuia);
- circulație puțin și adesea poluant mediatizată.

2.1. Proiectul se restrânge (adaptându-se la timpul exegetic avut în vedere) la studiul lingvistic al terminologiei românești a stărilor atmosferice. Analiza se situează în cadrul cercetărilor lingvistice lexicologice centrate asupra câmpurilor lexico-semantice ale limbii române. Cercetarea grupurilor lexicale poate fi făcută din mai multe perspective analitice: cea a terminologiilor științifice (cf. Ursu 1962,

Bidu-Vrânceanu 2012), cea a stratificărilor stilistice (cf. Coteanu 1973, Chivu 2000, Zafiu 2001), cea a câmpurilor lexico-semantice (cf. Bidu-Vrânceanu, Forăscu 2005) etc. Indiferent de direcția de cercetare, limbajul meteorologic al limbii române nu a mai fost studiat, fiind evident caracterul inedit al demersului.

Scopul principal al cercetării este realizarea unui volum care să cuprindă:

- a) studiul lingvistic al terminologiei meteorologice, structurat pe capitole care vor conține problematica (în derulare acum) a chestiunii;
- b) *Dicționarul fenomenelor atmosferice* (DFA), care va înmagazina lexicografic materialul exemplificator pe baza căruia se va realiza studiul lingvistic;
- c) un *Index* general de termeni, care va îngloba toate categoriile de termeni analizați în studiul lingvistic; vor fi avute în vedere și elementele necuprinse în DFA; fișarea inițială a fost mult mai largă și, din nevoia delimitării cât mai adecvate a obiectului de studiu (fenomenele atmosferice), au fost eliminate unele categorii: instrumentarul tehnic al disciplinei, fenomene climatologice, hidrologice și astronomice, termenii implicați în prognoză, limbajul specializat al agrometeorologiei ori termenii specifici factorilor de poluare și ai analizelor ecologice etc.

2.2. Echipa studiază paralel ambele tipuri de limbaje, din nevoia corelării în mod specific a termenilor științifici și a celor dialectali cu nucleul terminologic central ținând de fondul lexical principal al limbii române, din care fac parte cuvinte ca: *aer, brumă, ceață, cer, curcubeu, furtună, ninsoare, ploaie, vânt, zăpadă* ș.a.

Colaborarea cu specialistul meteorolog (factor important în derularea proiectului) se face, în primul rând, din nevoia selectării termenilor care desemnează *numai* fenomenele atmosferice; în al doilea rând, în actualul moment de dezvoltare a lexicografiei academice românești (finalizarea DLR impune reorganizări lexicologice analitice semnificative), definirea unor termeni de specialitate sau aparținând limbajului popular care desemnează fenomenele atmosferice poate aduce noi clarificări lexicologice în arealul cercetării limbii române.

3. Prima etapă de lucru a cuprins o serie de operații și analize corespunzătoare obiectivelor prevăzute – obiective îndeplinite conform graficului conceput la inițierea proiectului.

S-au efectuat activități specifice cerințelor obligatorii ale desfășurării cercetării.

3.1. Au fost finalizate fișarea, revizia și selectarea lexemelor din *textele de bază*: toate volumele DA și DLR (treizeci și șapte de volume); atlasele lingvistice ale limbii române; șapte manuale de meteorologie editate în perioade diferite și în diverse centre universitare (Apostol 2000, Bogdan, Câmpean 2006, Ciovică et al. 1970, Ciulache 2002, Doneaud, Beșleagă 1966, Măhăra 2001, Mihăilă, Tănasă 2010) și două dintre cele mai utilizate dicționare de specialitate, alcătuite și folosite de specialiști meteorologi (Ciulache, Ionac 2003 și Țășteș et al. 1965). Fișele excerptate în format electronic au fost analizate în ideea stabilirii unei viziuni lexicologice și lexicografice unitare asupra obiectului de lucru și a identificării

aspectelor lingvistice caracteristice celor două categorii terminologice. Au avut loc ședințe periodice de lucru în care problemele tehnice și științifice au fost soluționate conform momentului analitic în derulare. Specialistul meteorolog a studiat și, atunci când a fost cazul, a răspuns punctual problemelor puse în studiu de lingviști.

3.2. Au fost realizate *Normele de redactare* ale DFA. Acestea au fost alcătuite pe baza redactării articolului-mostră PLOAIE și adaptate ulterior seriei de articole corespunzând diverselor paliere: a) articole complexe: termeni din fondul lexical principal, corespunzând ambelor categorii terminologice, b) termeni aparținând numai limbajului meteorologiei, c) termeni exclusiv regionali. Respectivul norme au fost structurate conform tradiției lexicografice DLR, adaptată la sistemul de intercorelare a celor două terminologii. S-au căutat modalități cât mai sugestive și sistematice de reprezentare lexicografică a materialului lexical, care va forma baza exemplificatorie a studiilor lingvistice ce vor alcătui volumul țintă.

S-a convenit ca, acolo unde este cazul, îmbinarea lexicografică dintre sensurile (și/sau sintagmele) limbii comune (regionale sau general populare) și cele specializate științifice să fie redată prin caractere tipografice specifice.

3.3. S-a realizat *lista de cuvinte pentru terminologia științifică* a meteorologiei stărilor atmosferice. Consultarea unei întinse bibliografii de specialitate (alta decât bibliografia de bază indicată *supra*, fișată sistematic și exhaustiv) va fi obligatorie pe parcursul redactării tuturor părților volumului; din această cauză, în mod inevitabil, unele aspecte ale listei de cuvinte se vor modifica pe măsura avansării cercetării; este un proces pe care grupul de lucru îl are în vedere, și organizarea inerentelor reveniri este făcută conform planului inițial de lucru.

Au avut loc discuții interdisciplinare cu specialiștii meteorologi pentru o corectă discernere lexicală și lexicografică a termenilor meteorologici privind: a) identificarea și clarificarea noțională a fenomenelor atmosferice; b) identificarea și eventuala eliminare a unor elemente terminologice corelative: măsuri și instrumente de specialitate, procese și fenomene pur fizice etc. aflate, în cadrul etapei reprezentate de actualul proiect, în afara obiectului de studiu (cf. *supra*, **2.1.c**).

Pentru o foarte succintă exemplificare a *listei de cuvinte a terminologiei științifice*, enumerăm o serie de termeni (implicați sau nu în sintagme de specialitate) cu inițiala A:

ablațiune, absorția radiației, absorție aurorală, absorție selectivă, acreție, adiabatic, -ă, adsorbție, advecție, aerosol, agent de însămânțare, alizeic, -ă, altocumulus, altostratus, amestec izentrop, amestec lateral, amestec meridional, antelie, anticiclogeneză, anticiclaliză, anticiclone, anticiclonic, -ă, anticrepusul, antiselenă, atmosferă, atmosferic, -ă, auroră, auroral, -ă, austru, autobarotrop, -ă, avalanșă, aversă, aversă de calcul, axa anticiclonului, axa ciclonului, axa curentului, axa talvegului.

De asemenea, a fost alcătuită *lista de cuvinte a terminologiei populare* care, ca și lista terminologiei științifice, are, în această primă fază a cercetării, un caracter strict orientativ.

Exemplificăm această listă de cuvinte cu o sumă de termeni cu inițiala B:

bastară, bálós, -oasă, báltág, báltágán, báltăreț, -eață, bárnă, béznă, boáre, borilă, brașoveán, -eancă, brăileán, -ă, bráu, bríză, brumá, brumát, -ă, brumátec, brúmă, brumós, -oasă, brumulíță, burá, burácă, burát, -ă, búră, buráț, burháiu, burhálă, burháiálă, buricică, búrlă, búrnă, burniță, búrnită, búștină.

3.4. Într-o primă etapă, accentul a fost pus pe redactarea termenilor cu structură mixtă, care circulă atât în limbajul științific al meteorologiei, cât și în terminologia populară și limbajul uzual, pentru că aceste cuvinte reprezintă zona de maximă dificultate lingvistică, lexicografică și terminologică a cercetării.

S-a convenit realizarea, în faza respectivă, a *articolelor complexe* care cuprind cele mai semnificative zone de suprapunere dintre sensurile științifice și cele populare (și regionale). Aceste articole, în mod evident, fac parte din categoria termenilor care aparțin fondului lexical principal. Astfel, alături de articolul complex PLOAIE, s-au redactat și: CĂLDURĂ, NOR, VÂNT și ZĂPADĂ.

Fiecare dintre acești primi termeni pun probleme lexicale și lexicografice de tip special.

Lexemul PLOAIE [C.F.], deși face parte din fondul principal de cuvinte ale limbii române care desemnează noțiuni primare, cuprinde în definiția lui lexicografică, în toate dicționarele contemporane, termenul specializat „precipitație” (cf. DEX, DLR etc.) provenit din limbajul meteorologic (termen intrat în limba curentă prin intermediul buletinelor meteorologice). Articolul DFA propune o disociere denotativă între definiția din limbajul popular și cea din terminologia specializată a meteorologiei: „Apă sub formă de picături care cade din nori pe pământ”, față de „Precipitație atmosferică sub formă de (picături de) apă provenită din condensarea vaporilor din atmosferă”. Studiul lingvistic și redactarea termenului respectiv în articolul DFA vor explica amănunțit originea celor două definiții și circulația atestărilor în cele două tipuri de limbaje. De asemenea, definițiile sintagmelor reprezintă una dintre problemele dificile ale analizei lexicale și lexicografice, câtă vreme există în toate articolele DFA de această factură complexă, atât sintagme cu dublă circulație (cf. *ploaie torențială*), cât și sintagme specifice terminologiei științifice (*ploaie echinoxială*) sau celei populare (*ploaie mocănescă*).

Cuvântul ZĂPADĂ [E.T.] pune probleme deosebite legate de cele două sensuri principale ale sale, care, în majoritatea lucrărilor lexicografice, sunt tratate ca un singur sens, deși în limbajul vorbitorului obișnuit, *zăpada* este percepută atât ca fenomen atmosferic, ca proces: „1. Apă sub formă de fulgi înghețați, care cade din nori și se așază pe pământ”, cât și ca rezultat al acestui proces: „2. Strat provenit din acumularea fulgilor de zăpadă, când temperatura solului este sub 0°C”. În limbajul științific însă, materialele consultate nu au permis o disociere a acestor două sensuri, specialiștii identificând doar sensul care se referă la „hidrometeorul în stare solidă care cade din nori sub forma unor asociații de cristale de gheață (fulgi) cu dimensiuni diferite”, considerând că ceea ce atinge pământul nu mai reprezintă un fenomen atmosferic. De aceea, noi am optat pentru completarea acestei definiții.

Pentru termenul *zăpadă* se observă complexitatea și numărul destul de mare de sintagme, atât în limbajul curent sau popular (*strat de zăpadă, brabeți de zăpadă, fluturi de zăpadă* etc.), cât și în limbajul științific (*aversă de zăpadă, cristale de zăpadă, furtună de zăpadă* etc.). Se remarcă și sintagme care sunt comune ambelor limbaje (*fulgi de zăpadă*). Interesantă, de asemenea, este și situația unora dintre sintagme, care, deși la prima vedere par a avea un caracter popular, au fost asumate și de terminologia științifică (a se vedea *troian de zăpadă*).

Ca și cuvintele anterior prezentate, termenul NOR [C.C.] se încadrează lexicografic în categoria articolelor complexe. În cazul acestui articol DFA aspectele speciale rezultă mai ales din clasificările tipologice care ridică unele probleme chiar și specialiștilor. Vom enumera în continuare o serie de criterii avute în vedere în taxonomii. După înălțime, norii se pot grupa în patru familii, corespunzătoare etajelor de altitudine în care își au baza: *nori inferiori, nori superiori, nori mijlocii, nori cu dezvoltare verticală*. După morfologie, norii se clasifică în: *nori cumuliformi, nori stratiformi, nori de tranziție*. După genезă, se disting: *nori de convecție termică, nori frontali* (reci și calzi), *nori orografici, nori de mișcare ondulatorie, nori de turbulență și nori de radiație*. După structura microfizică, există: *nori apoși, nori de gheață și nori cu structură microfizică mixtă*. O categorie aparte este reprezentată de genurile de nori determinate după formă. Familia norilor superiori include genurile: *Cirrus – Ci, Cirrocumulus – Cc, Cirrostratus – Cs*, cea a norilor mijlocii – genurile: *Alto cumulus – Ac, Altostratus – As*, cea a norilor inferiori – genurile: *Stratocumulus – Sc, Stratus – St, Nimbostratus – Ns*, iar familia norilor cu mare dezvoltare verticală – genurile: *Cumulus – Cu, Cumulonimbus – Cb*. După vâriete, norii se clasifică în: *Duplicatus – Du, Intortus – In, Lacunosus – La, Opacus – Op, Perlucidus – Pe, Radiatus – Ra, Translucidus – Tr, Undulatus – Un, Vertebratus – Ve*.

În cazul cuvântului CĂLDURĂ [L.M.] a fost dificilă nu atât definirea celor două sensuri clar aparținând domeniului meteorologic („temperatură ridicată a aerului” și „vreme extrem de călduroasă, caniculară, toridă”), cât delimitarea zonei în care meteorologia se intersectează, contopindu-se, cu fizica. Așa cum susțin specialiștii, meteorologia este o ramură a fizicii, respectiv a geofizicii, prin urmare se bazează pe legile fundamentale ale fizicii și se construiește în funcție de acestea. Ca noțiune a fizicii, *căldura* reprezintă energia transferată de la un corp la altul ca rezultat al unei diferențe de temperatură. Aici intervine importanta distincție între *căldură* și *temperatură*. *Căldura* este o formă de energie, pe când *temperatura* este măsura cantității acelei energii transferate într-un corp. Lingvistul trebuie să înțeleagă și să exprime lexicografic aceste aspecte fizico-meteorologice, să le deceleze și să opereze cu ele, mai ales pentru a putea selecta din numărul mare de sintagme care cuprind cuvântul *căldură* pe acelea care se referă numai la domeniul de cercetare în discuție, la meteorologie. Vor fi cuprinse în DFA numai acele sintagme în care forma de energie numită *căldură* participă, prin fenomenele fizice în care este implicată (evaporare, vaporizare, condensare, sublimare, topire,

solidificare/înghețare), la apariția și manifestarea fenomenelor atmosferice (ploaie, zăpadă, rouă, ceață, brumă etc.).

La nivelul limbajului popular românesc, cuvântul CĂLDURĂ se particularizează printr-o extrem de bogată serie sinonimică. Această serie sinonimică, la rândul ei, ridică diverse probleme, care vor fi limpezite pe parcursul cercetării.

BIBLIOGRAFIE

- Apostol 2000 = Liviu Apostol, *Meteorologie și climatologie. Curs*, Suceava, Editura Universității „Ștefan cel Mare”.
- Bidu-Vrânceanu, Forăscu 2005 = Angela Bidu-Vrânceanu, Narcisa Forăscu, *Limba română contemporană. Lexicul*, București, Editura Humanitas.
- Bidu-Vrânceanu 2012 = Angela Bidu-Vrânceanu (coord.), *Terminologie și terminologii*, Editura Universității din București.
- Bogdan, Câmpean 2006 = Octavia Bogdan, Ioana Câmpean, *Bazele metodologice ale meteorologiei*, Sibiu, Universitatea creștină „Dimitrie Cantemir”, Facultatea de Geografia Turismului.
- Chivu 2000 = Gh. Chivu, *Limba română – de la primele texte până la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Variantele stilistice*, București, Editura Univers Enciclopedic.
- Ciovică et al. 1970 = N. Ciovică, M. Stancu, O. Berbecel, Iulia Rogodjan, Maria Eftimescu, A. Doneaud, *Factori meteorologici și importanța lor în agricultură*, în *Agrometeorologie* (cap. I, p. 1–45), București, Editura Ceres.
- Ciulache 2002 = Sterie Ciulache, *Meteorologie și climatologie*, București, Editura Universitară.
- Ciulache, Ionac 2003 = Sterie Ciulache, Nicoleta Ionac, *Dicționar de meteorologie și climatologie*. București, Editura Ars Docendi.
- Coteanu 1973 = Ion Coteanu, *Stilistica funcțională a limbii române*, vol. I, București, Editura Academiei.
- Doneaud, Beșleagă 1966 = Andrei Doneaud, Nicolae Beșleagă, *Meteorologie sinoptică, dinamică și aeronautică*. București, Editura Didactică și Pedagogică.
- Florescu 2008 = Cristina Florescu, *Stări atmosferice versus stări ale ființei omenești*, în cadrul Conferințelor Academiei Române, ciclul *Limba românilor și relațiile ei cu istoria și cultura românilor*, București.
- Florescu 2010 = Cristina Florescu, *Limbaajul meteo al fenomenelor atmosferice. Premise analitice*, în *Studii de lingvistică. Omagiu doamnei profesoare Angela Bidu-Vrânceanu*, Editura Universității din București, p. 190–199.
- Ivănescu 1956 = G. Ivănescu, *Limba poetică românească*, în „Limbă și literatură”, II, p. 197–224.
- Ivănescu 1980 = Gh. Ivănescu, *Istoria limbii române*, Iași, Editura Junimea.
- Măhăra 2001 = Gh. Măhăra, *Meteorologie*, Oradea, Editura Universității din Oradea.
- Mihăilă, Tănasă 2010 = Dumitru Mihăilă, Ion Tănasă, *Introducere în meteorologia practică*, Suceava, Editura Universității „Ștefan cel Mare”.
- Țășteșta et al. 1965 = Dumitru Țășteșta, Dumitru Bacinschi, Radu Nor, *Dicționar meteorologic: român–rus–francez–englez–german–spaniol*, București, Institutul Meteorologic.
- Ursu 1962 = N.A. Ursu, *Formarea terminologiei științifice românești*, București, Editura Științifică.
- Zafiu 2002 = Rodica Zafiu, *Diversitatea stilistică în româna actuală*, Editura Universității din București (cf. și <http://ebooks.unibuc.ro/filologie/Zafiu>).

Sigle

- DA = *Dicționarul limbii române* (serie veche), Academia Română, București, 1913–1949.
- DEX = *Dicționarul explicativ al limbii române*, (coord.) Ion Coteanu, Luiza Seche, Mircea Seche, București, Editura Academiei, 1975.

DLR = *Dicționarul limbii române* (DLR), serie nouă, 1965–2012, Academia Română, București, Editura Academiei Române.

DLR^d = Cristina Florescu (coord.), Elena Dănilă, Laura Manea, Marius-Radu Clim, *DTLRd. Bază lexicală informatizată. Derivate în -ime și -iște*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2008.

eDTLR = *Dicționarul tezaur al limbii române în format electronic* (director de proiect prof. univ. Dan Cristea, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Facultatea de Informatică), proiect complex CNCSIS (2007–2010).

ROMANIAN METEOROLOGICAL SCIENTIFIC AND POPULAR TERMINOLOGY
OF THE ATMOSPHERIC PHENOMENA.
LINGUISTIC APPROACH

ABSTRACT

The project consists in the linguistic study of the Romanian meteorological terminology of the atmospheric phenomena, in both its scientific and dialectal aspects. This analysis is integrated in the realm of lexicological research focused on the lexico-semantic fields of the Romanian language. Considering the impressive range of the research subject, this study will be focused on the atmospheric phenomena in particular – the dominant group in the broader lexico-semantic fields of meteorology. Romanian linguists have already started to collaborate with experts in geography. The final form of the research will be presented in a 500 p. volume divided in two parts: I) a *linguistic study* of the analyzed language from the points of view of: the diastatic composition, the lexical, grammatical etc. analysis of the scientific and the dialectal terminology, the study of the dominant paradigms from the lexical field etc.; II) a *meteorological dictionary of the atmospheric phenomena* (DFA) with over 1500 lexicographic units.

Keywords: *linguistic study, meteorological Romanian terminology, the atmospheric phenomena, scientific and dialectal aspects, lexico-semantic fields, Romanian language.*

À PROPOS DE ‘CALMUZOS’ ET ‘BOCHORNOS’ :
DENOMINATIONS EN GALICIEN ET EN ESPAGNOL¹

MARÍA DOLORES SÁNCHEZ PALOMINO*

À l’occasion du centenaire de la naissance de Gheorghe Ivanescu, cet article veut contribuer à l’hommage à ce grand savant dans une ligne de recherche qu’il a aussi explorée avec succès: celle de l’étude du lexique.

Ce travail, relevant de l’onomasiologie et de l’étymologie, mais aussi de la dialectologie, porte sur les dénominations que reçoit en galicien et en espagnol une situation météorologique caractérisée par l’existence d’un air étouffant, donc d’une chaleur elle aussi étouffante; cette chaleur est particulièrement gênante lorsqu’elle se produit en été et sur la côte, c’est-à-dire, lorsqu’elle n’est pas sèche, mais humide. La richesse lexicale des deux langues mentionnées se reflète dans une multitude de mots, tels que *bochorno* (et ses variantes), *basca*, *bochornazo*, *bochornera*, *brama*, *calina*, *calma*, *calorazo*, *calorina*, *chajuán*, *chasca*, *fogaje*, *fosca*, *fuego*, *sequero*, *sofoco*, *sofoquina*... en espagnol (tant d’Espagne que d’Amérique), sans citer des syntagmes tels que *calor sorda*, *día pardo*, *día pesao*, *día pegajoso*, *tiempo abochornau*, *tiempo azorrao*, *tiempo calmoso*, *tiempo de levante*, *tiempo embullao*, *tiempo fuerte*, *tiempo/día sofocante*, *tiempo sur*, *tiempo tormentoso*, etc.². Beaucoup de ces termes ont une distribution géographique, ainsi par exemple *caloracho*, *calorina*, *calorza* ou *quemazón*, de la région de Léon, ou *farria*, que l’on emploie dans cette région, mais aussi en Aragon. Chaque dénomination met en valeur un trait ou une conséquence donnée de cette situation atmosphérique (absence de soleil, proximité de l’orage, lourdeur...) ; il y en a qui indiquent tout simplement la chaleur excessive (*chicharrina*, *sestero*...).

¹ Cet article profite des résultats du projet *Sources de la lexicographie galicienne du XIXe siècle et du début du XXe*, financé par le Ministerio de Educación y Ciencia du Gouvernement de l’Espagne et le FEDER (HUM2005-07473-FILO), dont María Dolores Sánchez Palomino a été responsable. Il s’intègre dans le cadre des travaux du Réseau de Lexicographie (RELEX), financé par la Xunta de Galicia (CN 2012/290) et coordonné aussi par María Dolores Sánchez Palomino.

* Universidade da Coruña, A Coruña, Rúa da Maestranza, 9, España.

² On peut consulter à cet égard les atlas linguistiques portant sur la langue espagnole (ALEANR, ALEC, ALEICAN...) ou des ouvrages comme celui de González García (2008).